

Sygn. akt II CZ 2/13

POSTANOWIENIE

Dnia 21 marca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk

SSN Anna Owczarek (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi E. S.

o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku

Sądu Okręgowego w S.

z dnia 1 czerwca 2010 r., wydanego w sprawie z powództwa W. W. i P. S.

przeciwko E. S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 21 marca 2013 r.,

zażalenia pozwanej (skarżącej)

na postanowienie Sądu Okręgowego w S.

z dnia 29 czerwca 2012 r.,

oddala zażalenie.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w S. postanowieniem z dnia 29 czerwca 2012 r. odrzucił skargę pozwaną E. S. o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 1 czerwca 2010 r.

Sąd stwierdził, że pozwana pozbawiona zdolności postulacyjnej samodzielnie wniosła wskazaną skargę i złożyła, w odpowiedzi na skierowane do jej pełnomocnika wezwanie do usunięcia braków skargi, w imieniu własnym kolejne pismo procesowe w dniu 18 czerwca 2012 r. zmierzające do ich usunięcia. Z treści skargi oraz pełnomocnictwa załączonego do wymienionego pisma wynika jednoznacznie, że umocowanie radcy prawnej S. K. dotyczyło jedynie sporządzenia samej skargi, co narusza przepis art. 87¹ § 1 k.p.c. Niezastosowanie się do wymogu przymusu adwokackiego i wniesienie skargi przez samą stronę jest brakiem nieusuwalnym, stąd nie można go naprawić na podstawie art. 130 § 1 k.p.c.

Zażalenie, wniesione przez pełnomocnika skarżącej, zarzuca naruszenie:

- art. 87¹ § 1 k.p.c. w wyniku uznania, że skarga została wniesiona bez zachowania przymusu adwokackiego,
- art. 87¹ § 2 k.p.c. oraz art. 124 § 3 k.p.c. w zw. art. 424¹² k.p.c. w związku z nieuwzględnieniem wniosku pozwaną o zwolnienie z kosztów i ustanowienie pełnomocnika z urzędu,
- art. 130 § 5 k.p.c. w wyniku uznania, iż w zakresie uzupełnienia wniosku o zwolnienie z kosztów i ustanowienie pełnomocnika z urzędu pozwana była zobligowana zastosować przymus adwokacki z art. 87¹ § 1 k.p.c.,
- art. 130 § 1 i 3 k.p.c. oraz art. 5 k.p.c. w wyniku niewezwania strony do uzupełnienia braków formalnych skargi i/lub wniosku o zwolnienie z kosztów sądowych, złożonego wraz ze skargą, w tym braku pouczenia strony o konieczności występowania, w tym konkretnym przypadku, przez stronę zastępowaną przez pełnomocnika zawodowego, o ile sąd uznał, że strona działa samodzielnie, przez co narusza art. 87¹ § 1 k.p.c.,
- art. 424⁶ § 3 k.p.c. w wyniku uznania, że braków skargi nie usunięto w terminie oraz że pozwana wniosła o uzupełnienie braków formalnych z naruszeniem art. 87¹ § 1 k.p.c.,

- art. 92 k.p.c. wobec jego niezastosowania do oświadczenia woli pozwanej wyrażonej w pełnomocnictwie.

Sąd Najwyższy zważył:

1/ Dla przejrzystości dalszych motywów i oceny zarzutów zażalenia niezbędne jest uzupełnienie podstawy faktycznej zaskarżonego rozstrzygnięcia poprzez wskazanie na treść dokumentów i kolejnych czynności podejmowanych w sprawie.

Do Sądu Okręgowego w S. wpłynęła skarga pozwanej E. S. o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 1 czerwca 2010 r., w której tytule wskazano „wraz z wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych”. W końcowej części skargi, obok podpisu pozwanej, znajduje się podpis zawodowego pełnomocnika radcy prawnej S. K., z dopiskiem „sporządził”. Do skargi załączono dodatkowo wniosek skarżącej o zwolnienie od kosztów sądowych, nie załączono pełnomocnictwa dla wskazanej radcy ani oświadczenia o sytuacji majątkowej i rodzinnej pozwanej, o którym mowa w art. 102 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn. Dz. U. z 2010 r., Nr 90, poz. 594 z późn. zm.) – dalej jako: u.k.s.c. Wniosek powyższy, jako złożony bez dołączenia oświadczenia, został zwrócony bez wezwania do uzupełnienia braków formalnych (art. 102 ust. 4 u.k.s.c.). Wezwanie do usunięcia braków obejmujących odpis skargi, opłatę sądową i pełnomocnictwo do reprezentowania pozwanej w postępowaniu ze skargi przed Sądem Najwyższym, skierowane do wskazanego pełnomocnika, doręczono mu w dniu 3 lipca 2012 r.

W dniu 20 czerwca 2012 r. pismo procesowe złożyła sama pozwana. Wskazując, że „ze względu na stwierdzone braki uzupełnia je następująco”, przedstawiła dwa odpisy skargi, upoważnienie dla radcy prawnego do sporządzenia skargi, kolejny wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych z oświadczeniem wskazanym w art. 102 ust. 2 u.k.s.c. i pierwszy wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Z przedstawionego pełnomocnictwa z dnia 30 kwietnia 2012 r. (1) wynika, że upoważniało ono radcę wyłącznie „do sporządzenia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem”. Pismo pozwanej

uzupełniające braki zostało zwrócone w oparciu o art. 130 § 5 k.p.c., jako naruszające art. 87¹ k.p.c.

Sąd Okręgowy w S. postanowieniem z dnia 29 czerwca 2012 r. odrzucił skargę kasacyjną.

W dniu 10 lipca 2012 r. radca prawna S. K. skierowała do Sądu pismo, w którym wskazała, że uzupełnia braki formalne skargi. W piśmie jednoznacznie oświadczyła, że sporządziła skargę „w oparciu o upoważnienie do sporządzenia skargi, natomiast upoważnienie nie obejmowało reprezentowania w toku innych czynności procesowych przed Sądem Najwyższym oraz sądem niższej instancji”. Do pisma dołączono kolejne (2) pełnomocnictwo (z dnia 10 lipca 2012 r.) zatytułowane „do niektórych czynności procesowych”, upoważniające „do niektórych czynności procesowych związanych z postępowaniem przed Sądem Najwyższym, a podejmowanych przed sądem niższej instancji”, ze wskazaniem, że jest ono udzielone w związku z pismem skierowanym przez Sąd do radcy prawnej, która „pełnomocnikiem nie została ustanowiona, a udzielone jej upoważnienie obejmowało jedynie sporządzenie skargi (...). Niniejsze pełnomocnictwo udzielone zostaje wyłącznie dla zadośćuczynienia formalnościom zażądanym przez Sąd”. Opatrzono je ponadto dopiskiem w brzmieniu „Niniejsze pełnomocnictwo przyjmuję warunkowo i tymczasowo, wyłącznie do czynności procesowych podejmowanych przed sądem niższej instancji, tj. do czasu rozpoznania wniosku pozwanej o zwolnienie od kosztów i ustanowienie pełnomocnika z urzędu zgodnie z procedurą. R.Pr. przyjmujący pełnomocnictwo (tu: podpis)”

W trakcie postępowania zażaleniowego złożono, na wezwanie Sądu, kolejne (3) pełnomocnictwo opatrzone datą 6 sierpnia 2012 r. zatytułowane „do niektórych czynności procesowych”, w którego treści zamieszczone zostało umocowanie do „występowania w sprawie ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w S. (...) w czynnościach procesowych związanych ze złożonymi do Sądu Najwyższego zażaleniami”.

2/ Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, wnoszona do Sądu Najwyższego za pośrednictwem sądu odwoławczego, jest nadzwyczajnym procesowym środkiem prawnym, dla którego ustawodawca

przewidział przymus adwokacko-radcowski. Zgodnie z art. 87¹ § 1 k.p.c., w postępowaniu przed Sądem Najwyższym strona (poza wyjątkami nie mającymi zastosowania w sprawie) pozbawiona jest tzw. zdolności postulacyjnej, stąd obowiązuje zastępstwo procesowe profesjonalnych pełnomocników (adwokatów lub radców prawnych). Zastępstwo to dotyczy także czynności procesowych związanych z postępowaniem przed Sądem Najwyższym, podejmowanych przed sądem niższej instancji, za wyjątkiem wniosku o doręczenie odpisu orzeczenia sądu drugiej instancji wraz z uzasadnieniem (art. 387 § 3 k.p.c.). Sama strona może również złożyć przed upływem terminu do wniesienia skargi kasacyjnej wnioski o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego (art. 124 § 3 k.p.c., a przed zmianą wskazanego przepisu por. postanowienie z dnia 28 listopada 2006 r., IV CZ 91/06, Biul. SN 2007, nr 12). Przymusu adwokacko-radcowskiego co do zasady nie stosuje się także w postępowaniu o zwolnienie od kosztów sądowych oraz o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego (art. 87¹ § 2 k.p.c.). Niemniej, z mocy szczególnej regulacji (art. 102 ust. 4 u.k.s.c.), wniosek o zwolnienie od kosztów strony reprezentowanej przez adwokata lub radcę prawnego złożony bez dołączenia oświadczenia, o którym mowa w ust. 2, przewodniczący zwraca bez wzywania o uzupełnienie braków formalnych wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. Ten sam rygor stosuje się w odniesieniu do wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego złożonego przez stronę reprezentowaną przez adwokata lub radcę prawnego bez dołączenia wskazanego oświadczenia (art. 117¹ § 3 k.p.c.). Judykatura przyjmuje, że zwrot „zastępstwo” jest równoznaczny ze sformułowaniem „reprezentowanie” i oznacza udzielenie pełnomocnictwa procesowego do podejmowania czynności w procesie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2011 r., sygn. akt I CZ 102/11, niepubl.). Wniesienie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia podpisanej przez profesjonalnego pełnomocnika, zawierającej wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, oznacza że mają zastosowanie rygory przewidziane art. 102 ust. 4 u.k.s.c. Taki pełnomocnik, sporządzając pismo procesowe w imieniu strony, obowiązany jest do dokonywania wszystkich objętych nim czynności procesowych z należytą starannością i kompetentnie, czyli zgodnie z ciążącymi na nim powinnościami procesowymi. Skarga o stwierdzenie

niezgodności z prawem stanowi czynność procesową, uzewnętrznioną w piśmie procesowym o szczególnym stopniu sformalizowania. Nie znajduje oparcia w przepisach postępowania cywilnego twierdzenie skarżącej, że w odniesieniu do wskazanego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych wymogi powyższe nie mają zastosowania. Podzielenie tego stanowiska prowadziłoby bowiem do dokonywania, w odniesieniu do jednej czynności procesowej, wybiórczej oceny praw i obowiązków ciążących na pełnomocniku. Konsekwentnie złożeniem wniosku o zwolnienie strony reprezentowanej przez radcę prawnego w rozumieniu art. 102 ust. 4 u.k.s.c. jest wniesienie skargi opracowanej i podpisanej przez pełnomocnika, działającego w oparciu o pełnomocnictwo ograniczające umocowanie tylko do sporządzenia skargi, stąd do przedmiotowego wniosku powinno być załączone oświadczenie, o którym mowa w art. 102 ust. 2 u.k.s.c.

Z tych względów postępowanie naprawcze zmierzające do uzupełnienia braku wniosku dotyczącego oświadczenia byłoby niedopuszczalne i zarządzenie Przewodniczącego o zwrocie wniosku odpowiadało prawu. Zarzuty zażalenia oznaczone jako naruszenie art. 130 § 5 k.p.c., art. 130 § 1 i 3 k.p.c. oraz art. 5 k.p.c. nie zasługują zatem na uwzględnienie.

3/ Rozważenia wymaga, czy w opisanej sytuacji został zachowany wymóg zastępstwa strony w postępowaniu przed Sądem Najwyższym w rozumieniu art. 87¹ § 1 k.p.c., zatem czy odpowiada mu czynność „sporządzenia” skargi w oparciu o pełnomocnictwo ograniczające zakres umocowania jedynie do tej czynności. Nie ulega wątpliwości, że ustawowy zakres umocowania pełnomocnika, oznaczony w art. 91 k.p.c. może zostać ograniczony, w szczególności strona może udzielić go do poszczególnych czynności procesowych (art. 92 k.p.c.). W takim wypadku, zakres i skutki umocowania ocenia się według treści pełnomocnictwa oraz przepisów prawa cywilnego.

Przepisy działu k.p.c. odnoszącego się do skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia posługują się zwrotem „wnoszenie skargi” i przewidują w art. 424⁶ § 3 k.p.c. rygor odrzucenia skargi „wniesionej z naruszeniem art. 87¹ § 1 k.p.c.”. Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy

prawnej udzielonej z urzędu (tekst. jedn. Dz. U. 2002r., Nr 163, poz. 1348 z późn. zm.) oraz z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (tekst. jedn. Dz. U. 2002 r., Nr 163, poz. 1349 z późn. zm.) wyraźnie odróżniają czynności sporządzenia skargi, wniesienia skargi oraz udział w rozprawie przed Sądem Najwyższym (odpowiednio § 13 ust. 5 i § 12 ust. 5). Nie ulega wątpliwości, że przez „wniesienie skargi” nie można rozumieć czynności faktycznej, tożsamej ze złożeniem w biurze podawczym czy nadaniem przesyłki listowej, obojętnej z punktu widzenia przepisów procesowych (poza sposobem wniesienia, który musi być zgodny z art. 125 i nast. k.p.c.), którą może dokonać każda osoba bez ograniczeń. Wniesieniem w omawianym znaczeniu jest zatem samodzielna czynność procesowa, której celem jest złożenie skargi. Judykatura, jak dotąd, nie zajmowała się powyższymi zagadnieniami w odniesieniu do skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Co do zbliżonej instytucji procesowej kasacji (skargi kasacyjnej) przyjęła natomiast że wniesienie, o jakim mowa w art. 393² § 1 k.p.c. (stan prawny przed zmianą), oznacza, że powinna być ona sporządzona i podpisana przez adwokata oraz zawierać wymienienie wnoszącego ją pełnomocnika (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 1997 r., II CZ 35/97, OSNC 1997, nr 10, poz. 151, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 1998 r., II CZ 154/97, OSNC 1998, nr 7-8, poz. 122). Nie jest przekonywujący odosobniony pogląd doktryny, wyrażony w związku z postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 1999r., II CZ 139/99, że udzielenie pełnomocnictwa „celem sporządzenia skargi kasacyjnej” ma jedynie znaczenie legitymujące do przejrzania akt sprawy w sekretariacie sądu, nie umocowuje natomiast, nawet implicite, do jej wniesienia, a dokonanie tej czynności przez pełnomocnika umocowanego jedynie do sporządzenia kasacji daje podstawę do zarzutu przekroczenia granic pełnomocnictwa. Zauważyć w tym miejscu należy, że dla wykładni powyższych pojęć nie ma istotnego znaczenia zmiana stanu prawnego dotycząca charakteru procesowego kasacji (skargi kasacyjnej) i brzmienia art. 393² § 1 k.p.c., a następnie jego uchylenie (w okresie od dnia 1 lipca 1996 r. do dnia 30 czerwca 2007 r. przepis powyższy określał, że kasacja

powinna być „wniesiona” przez pełnomocnika będącego adwokatem lub radcą prawnym, a 1 lipca 2007 r. do 4 lutego 2005 r. „sporządzona” przez takiego pełnomocnika). Modyfikacja treści wskazanego przepisu uzasadniona była bowiem innymi względami. Od dnia 5 lutego 2005r. obowiązuje norma ogólna art. 87¹ k.p.c., w myśl której w postępowaniu przed Sądem Najwyższym obowiązuje zastępstwo stron przez adwokatów lub radców prawnych.

Sąd Najwyższy w obecnym składzie opowiada się zatem za przyjęciem, że przy wnoszeniu skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia strona jest zastąpiona przez adwokata lub radcę prawnego, jeżeli sporządził on i podpisał pismo procesowe obejmujące wskazaną czynność procesową. Za pozbawione samodzielnego znaczenia procesowego uznać trzeba fakty umieszczenia przez stronę pod skargą własnoręcznego podpisu i opatrzenia podpisu pełnomocnika adnotacją „sporządził”. Brak uzasadnionych przyczyn dla przypisywania dystynkcji pojęć w cyt. rozporządzeniach Ministra Sprawiedliwości dotyczących opłat za czynności pełnomocników szerszego znaczenia, aniżeli wskazanie na rodzaj ich czynności związany ze zróżnicowaniem nakładu pracy i skutkujący inną wysokością wynagrodzenia. Oznacza to, że na pytanie czy jest skutecznie wniesiona skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem w oparciu o pełnomocnictwo upoważniające radcę prawnego „do sporządzenia skargi” należy udzielić odpowiedzi twierdzącej. Tym samym odmienne stanowisko Sądu Okręgowego, odwołujące się do judykatów dotyczących wniesienia kasacji (skarg kasacyjnych) sporządzonych i podpisanych przez samą stronę (por. m.in. wskazane w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 1997 r., II CZ 23/96, OSNC 1997, nr 6-7, poz. 77), nie jest prawidłowe i zarzut zażalenia dotyczący naruszenia art. 87¹ § 1 k.p.c. jest częściowo trafny.

Niemniej nie może być on uznany za uzasadnioną podstawę zażalenia z następujących względów. Nie można przyjąć aby, z uwagi na treść art. 92 k.p.c. w zw. z art. 87¹ § 1 k.p.c., oświadczenie woli strony i jej czynność procesowa ograniczająca zakres pełnomocnictwa do sporządzenia (wniesienia) skargi w tym zakresie były pozbawione znaczenia prawnego i procesowego. Umocowanie do sporządzenia skargi umożliwia zatem jej wniesienie, ale nie dalsze działanie,

w tym co do uzupełniania ewentualnych braków formalnych i fiskalnych. Skoro pełnomocnik nie jest do umocowany do dokonywania czynności w tym zakresie, ewentualne kierowane do niego zarządzenia przewodniczącego i czynności podjęte w ich wykonaniu będą procesowo bezskuteczne. Z kolei strona pozbawiona zdolności postulacyjnej, wobec ustawowego zastrzeżenia dokonywania czynności przez pełnomocnika, nie może ich podjąć samodzielnie. Wskazać przy tym należy, że dostatecznym zabezpieczeniem praw strony jest korzystanie przez nią z usług profesjonalisty, którego zawodowym obowiązkiem jest wyprzedzające udzielanie stosownych, dostosowanych do danej sytuacji procesowej pouczeń. Z tych względów bezzasadne są zarzuty zażalenia dotyczące naruszenia art. 130 § 1 i 3 k.p.c. oraz art. 5 k.p.c., art. 424⁶ § 3 k.p.c. i art. 92 k.p.c., a postanowienie o odrzuceniu skargi odpowiada prawu (art. 424⁶ § 3 k.p.c.).

Podkreślić również trzeba, że dla ustalenia i oceny prawidłowości czynności wniesienia skargi i uzupełnienia braków w przedmiotowej sprawie znaczenie procesowe ma wyłącznie opisane wyżej pełnomocnictwo (1). Jego ograniczenia nie mogły być skutecznie zmienione ze skutkiem sanacyjnym przez przedstawione później pełnomocnictwa (2) i (3).

Z powyższych względów zażalenie, jako oparte na nieuzasadnionych podstawach, podlega oddaleniu (art. 398¹⁴ i art. 398²¹ k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c.).